

Puolustusvoimien materiaallinen valmius 1960-luvulla

Puolustusvoimien materiaallinen valmius parani erityisesti Neuvostoliitosta tehtyjen hankintojen ansiosta vuodesta 1963 alkaen. Silloin saapuivat Suomeen muun muassa ensimmäiset 21 kpl nykyaikaisia torjuntahävittäjiä, mallia MiG 21 F, sekä panssarikalustoa, tykistöä ja merivoimien varustusta. Ilmapuolustus kaikkiaan jäi kuitenkin heikoksi ilmatorjuntaohjusten kaupan peruunnuttua. Ilmavalvontakyky tosin parani lähivuosina Englannista ostettujen kaukovalvontatutkien tullessa käyttöön.

Puolustusneuvoston jo hyväksymälle, puolustusmenojen lähes kaksinkertaistamista (kolmeen prosenttiin BKT:sta) vaatineelle kehittämisohjelmalle (K-ohjelmalle) ei löytynyt riittävää, perushankintalakiin sidottavaa rahoitusta, mutta ohjelman mukaisesti tehtiin silti monivuotisia tilausvaltuuksia vuodesta 1965 alkaen. Tavoitteeksi oli asetettu erityisesti puolueettomuuden suojaamiskyvyn parantaminen. Perushankintalain puuttuminen ei sinänsä estänyt suurempia hankintoja, vaan sen teki valtioneuvoston ja eduskunnan poliittinen harkinta valtion kassakriisin rajoittamissa puitteissa. Puolustusmenojen kansantuoteosuus pysyi pääpiirtein 1,5 prosentin tasolla, joten materiaallinen valmius kehittyi hitaasti.

Puolustusvoimien materiaalihankintojen huomattava osa käytettiin 1960-luvun puolivälissä panssarintorjunnan tehostamiseen kevyillä ja raskailla singoilla sekä panssarimiinoilla. Myös jalkaväen käsiaseita ja tykistökalustoa hankittiin suurehko määrät. Puolustusvoimain komentajan tehtävien vaihdon vuoksi Pääesikunnassa laadittiin syksyllä 1965 perusteellinen inventaario puolustusvalmiudesta. Siitä kävi ilmi, että maavoimien nopeimmin perustettavat ja parhaiten varustetut suojajoukot käsittivät mm. kuusi prikaatia, panssariprikaatin ja noin 34 erillistä jääkäripataljoonaa tai vastaavaa joukkoyksikköä sekä niitä tukevat aselajijoukot. Päävoimiin kuului lisäksi 20 prikaatia ja 15 jääkäripataljoonaa tai vastaavaa, mutta niiden varustetaso oli heikko ja perustaminen olisi kestänyt kauan.

Suorituskyvystä ja kehittämistarpeista todettiin:

- Lapissa kyetään Naton mahdolliset alueloukkaukset torjumaan mutta ei Neuvostoliiton yllätyshyökkäystä, vaan silloin olisi siirryttävä sissisotaan.
- Oulujoen vesistön eteläpuolella ja Sisä-Suomen järviolueella on tärkeimmillä alueilla torjuntavalmius.
- Etelä-Suomen rantamaalla on torjuntavalmius.
- Ilmapuolustuskyky on heikko.
- Liikekannallepanon hitaus on puutteena, joten pitäisi keskittää varustaminen entistä enemmän nopeasti perustettaville joukoille eikä jakaa tasan kaikkien kesken.

Ilmavoimien käytössä oli vuonna 1965 lentokalustoa seuraavasti: hävittäjät: 21 kpl MiG 21 F, 10 kpl Gnat; suihkuharjoituskoneet: 4 kpl MiG 15 U, 2 kpl Vampire, 63 kpl Fouga Magister; lisäksi harjoitus- ja kuljetuskoneita sekä viisi helikopteria. Ilmavalvontaa varten otettiin käyttöön tehokasta tutkakalustoa.

Vuoden 1965 lopulla puolustusvoimien hallussa oli 605 000 käsiasetta, jotka riittivät hyvin määrävahvuuden n. 550 000 mukaisille joukoille, mutta suurin osa oli sodanaikaista varastoa. Kevytaseuudistus oli jo tuottanut riittävästi rynnäkkökivääreitä ja kevyitä konekivääreitä suojajoukkojen käyttöön. Yhteensä oli 1960-luvun puolivälissä noin 40 000

rynnäkkökivääriä, joista yli puolet Neuvostoliitosta hankittuja, ja kotimainen tuotanto jatkui keskimäärin 8 000 kappaleen vuosivauhdilla.

Uusia panssarintorjunta-aseita (kevyitä ja raskaita sinkoja) oli riittävästi suojajoukoille. Vuonna 1966 oli aseistusta seuraavasti: kevyitä sinkoja noin 9 300 kpl ja niihin noin 170 000 panssarilaukausta, raskaita sinkoja noin 600 kpl ja niille noin 30 000 panssarilaukausta. Ampumatarviketuotanto oli parhaillaan käynnissä, joten määrälliset puutteet olivat vähitellen poistumassa. Panssarimiinoja oli noin 220 000, ja noin 100 000 uudenaikaisen panssarimiinan hankinta edelleen käynnissä. Lisäksi todettiin, että panssarikalustoa oli yli määrävahvuuden, kun uusia T-55 -vaunuja oli juuri saapunut pataljoonan kalusto Neuvostoliitosta. Voitiin ryhtyä valmistelemaan toisen panssariprikaatin perustamista, mutta oli myös mahdollista lisätä panssarivaunuvahvuuksia ensimmäisessä panssariprikaatissa.

Tykistöä oli käytössä ja varastoituna paljon, yhteensä 125 patteristoa, mutta lähinnä vain 10 patteristoa (125 tykkiä) 130 mm:n kanuunoita (130K54) oli täysin ajanmukaista kalustoa ja noin 60 patteristoa vielä kohtalaisen käyttökelpoisia. 130 mm:n tykeille oli 110 000 laukausta. Vuonna 1966 Neuvostoliitosta tuli 10 patteristolle hyvälaatuisia 122 millimetrin kanuunahaupitseja (D-30, Suomessa 122H63), ja niiden hankinnat jatkuivat lähivuosina, jolloin tykistön teho kohosi huomattavasti. Niitä nimitettiin ”voitykeiksi”, sillä 1960-luvun puolivälissä Neuvostoliiton kanssa tehtiin vaihtokauppaa ostamalla aseita maataloustuotteiden vientiä vastaan.

Pahimmat puutteet olivat ilmapuolustuksen alalla, eikä siihen ollut näkyvillä parannusta. Sen sijaan rannikopuolustus oli paremmin ajan tasalla. Maihinnousujen torjuntaan Helsingin alueella ja yleensäkin Suomenlahdella oli edelleen käyttökelpoisia rannikkolinnakkeita, joita voitiin kohtuullisin kustannuksin modernisoida. Rannikkotykistön valmiuden parantaminen erityisesti yllätyshyökkäyksien varalle oli mittava hanke. Siinä selvä painopiste asetettiin Helsingin alueelle. Kiireellisimpänä nähtiin väylätorjuntaan sopivien 100 mm:n tykillä varustettujen panssarivaunutornien (T-55) asentaminen linnoitettuihin aseisiin. Rannikkotykistö sai käyttöönsä 1960-luvun lopulla myös usean kymmenen kilometrin päähän kantavia meritorjuntaohjuksia, jotka sijoitettiin Hangon alueelle.

Rannikkotykistön tornitykkiprojekti käynnistyi syyskuussa 1968. Ensimmäisessä vaiheessa rakennettiin viisi patteria, joista kolme sijoitettiin Helsingin alueelle, Vallisaareen, Kuivasaareen ja Katajaluotoon, sekä patterit Upinniemeen ja Hangon Tulliniemeen. Ohjelmaa laajennettiin 1970-luvun alussa niin, että 100 mm:n tornitykkipattereita tuli Suomenlahden rannikoille ja Turun saaristoon yhteensä 14 patteria, joissa oli 56 tykkiä.

Lähteet: Pekka Visuri, Idän ja lännen välissä – puolustuspolitiikka presidentti Kekkonen kaudella (2. p. 2010), s. 160-165 ja 182; Pertti Salminen, Puolueettomuuden nimeen (1995), s. 214-342; Sakari Simelius, Puolustusvoimien puolesta (1983), s. 154 - 266; Vilho Tervasmäki, Puolustushallinto sodan ja rauhan aikana 1939 - 1978 (1978), s. 371 - 384 ja 431 - 435; Suomen puolustusvoimat 1944-1974 (2006), s. 302-419.